

ЧАСОПІСЬ

МІНІСТЭРСТВА БЕЛАРУСКІХ СПРАЎ.

УРАДОВЫЯ ПАВЕДАМЛЕНЬНЯ.—ВАЕННЫЯ АБГЛЯДЫ.—КРОНІКА БЕЛАРУСКАЙ СПРАВЫ.—
СТАТУТЫ І ПРАЕКТЫ.—БЕЛАРУСКАЕ ПІСЬМЕНСТВА.—ГІСТАРЫЧНЫЯ МАТЭР'ЯЛЫ.

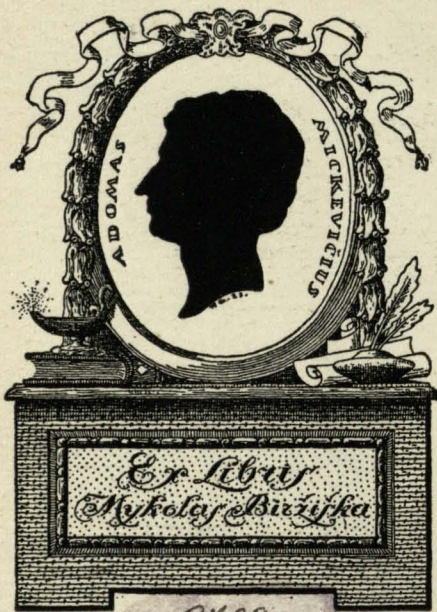
1 2 3 4

ПАДАРОЖЖА НАДЗВЫЧАЙНАЙ ЛІТОЎСКАЙ МІСЫ І ВАРШАВУ.

ПРАЕЗД ПРАЗ ГОРОДНО 18 Красавіка 1919 г. Стаяць на ганку: 1, Член Місы і Камандзэр 1-шага пешага Беларускага поўка К. ЕЗАВІТАЎ; 2, Старшыня Місы, Член Літоўскай Тарыбы Д-р Г. ШАЎЛІС; 3, былы Міністэр Краёвай Абароны М. ВЕЛКІС; 4, Начальнік Французскай Ваенна-Палітычнай Місы у Коўні палкоўнік К. РЭБУЛЬ.

КОЎНА.
Верасень,
1919.

ЗЬМЕСТ № 1 „ЧАСОПІСІ“:

Т Э К С Т.

ьця Рэдакцыі	Стр. 1.
АРУСКІХ СПРАЎ за 10 месяцаў існаваньня. Кароткі нарыс М.	„ 2—5.
НАЯ БАЦЬКАЎШЧЫНА. Пратэст Міністра Беларускіх спраў праз ды Міністроў Літоўскага Ураду.	„ 5—7.
НЬНЕ аб Міністэрстве Беларускіх спраў Літоўскага Ураду. Праект	„ 8—10.
ВЕДЧЫНЫ. Стацьця праф. В. Смолко	„ 8—11.
Е РАДЫ МІНІСТРОЎ	„ 11.
А ТЭРОРУ	„ 11.
8. КРОНІКА	„ 12.

М А Л Ю Н К І.

- 1, Подарожжа Надзвычайнай Літоўскай Місыі у Варшаву (1 стр. вокладкі); 2, Іван І. Луцкевіч (стр. 3); 2, Пратаерэй І. Корчынскі (стр. 5); 3, Д-р К. Белецкі (стр. 6); 4, Тамаш Грыб (стр. 7); 5, К. Б. Езавітаў (стр. 9); 6, Рамуальд Земкевіч (стр. 11).

ШЫКУЕЦЦА ДА ВЫДАНЬНЯ

„Календар імя Ф. Скарыны“

НА 1920-ТЫ ГОД.

Першы Беларускі Штогадавік для сямьі, гаспадара і самаадукацыі.

І-шы ГОД ВЫДАНЬНЯ.

Ўсіх, хто хацеў бы надрукаваць у Штогадавіку свой літэратурны, гістарычны, эканамічны, чы мастацкі матэр'ял, а так сама малюнкi і фатаграфіі з гісторыі беларускага руху і сучаснага жыцьця, просяць пасылаць свае рэчы на адрэс:

КОЎНА. Вількамірская шаса, 41 б.

240155

ЧАСОПІСЬ

МІНІСТЭРСТВА БЕЛАРУСКІХ СПРАЎ.

УРАДОВЫЯ ПАВЕДАМЛЕНЬНЯ.—СТАТУТЫ І ПРАЕКТЫ.—ВАЕННЫЯ АБГЛЯДЫ.—БЕЛАРУСКАЕ ПІСЬМЕНСТВА.—ГІСТАРЫЧНЫЯ МАТЭР'ЯЛЫ.—КРОНІКА БЕЛАРУСКАЙ СПРАВЫ.

Да чытачоў.

Як ведама, да гэтага часу Міністэрства Беларускіх спраў не мела сваёй ўласнай часопісі. З аднаго боку таму, што думалася аб'єднаць выданьне урадовых вестак у тым, каб „Вестка Часовага Ураду“, чы, як яна называецца на літоўску— „Laikinosios Viriausy-bės Žinių“, выдавалася адразу на літоўскай, беларускай, польскай і жыдоўскай мовах.

№ 1 гэтай урадовай весткі, які выйшоў яшчэ 29 сьнежня 1918 году у Вільні, так і быў выданы (апроч жыдоўскага выпуску), але эвакуацыя Часовага Ураду у апошнія дні сьнежня з Вільні у Коўну, а Міністэрства Беларускіх спраў 2 студзеня 1919 году з Вільні у Городно, а так сама і шмат іншых перэшкод на далі можнасьці выдаваць далей урадовую вестку і па беларуску.

З другога боку, сперш ўсе навіны нашага Міністэрства друкаваліся бэз зьмен у спэцыяльным аддзеле віленскай беларускай газэты „Гоман“, якая зачынілася так сама у канцы сьнежня, потым у першай беларускай часопісі у Городні пад назвай „Беларускі Народ“ (у лютым і сакавіку 1919 году) і затым у часопісі беларускага культурна-прасьветнага таварыства „Бацькаўшчына“ так жа у Городні (у сакавіку і красавіку 1919 году).

Другіх прыхільных да нас газэт за гэты час, як да польскай акупацыі беларускай зямлі—у Городзеншчыне, так і у Ковеншчыне, ні на беларускай мове, ні на якой другой мове, больш зразумелай беларусам ніж лі-

тоўская, не выдавалася. Так сама зачынены палякамі і ўсе беларускія газэты на нашай зямельцы пад акупацыёй, як „Родны Край“ у Городні і „Беларуская Думка“ у Вільні.

А друкованага слова брак. Чэкаюць яго і пад польскай няволяй, патрабуюць беларускага слова тыя невялікія калёні беларусоў, якіе то там, то тут з даўных часоў жывуць на Жмудзі, просяць друку нашы беларусы вайсковыя, як там у гарачай працы на фронці, так і па ўсёй Літве. На гэтыя запытаньня Міністэрства Беларускіх спраў і рэшыла пачаць выданьне сваёй „Часопісі“, у якой, як аб гэтым абвешчэна у загаловку, пастараецца, па меры магчымасьці, даць як найболей важнейшага і цікавейшага матэрыялу. У Радзе Міністроў некалькі часу таму па пачыну Міністра Беларускіх спраў паднялося пытаньне аб сталай беларускай газэці у Коўні, але пакуль гэта думка перэродзіцца у жыцьцё, наша „Часопісь“, якая мае выходзіць не менш раз у месяц, павінна хоць зменьшыць гэты па праўдзі шкодны газэтны голод. Да таго нам удалося набыць для Коўны і асаблівасьці беларускага шрыфту, што так сама нам вельмі паможэ.

Усіх чытачоў, як братоў-беларусоў, так і нашых прыяцелёў, просімо не лічыць нашу «Часопісь» урадовым «казённым» выданьнем, а пашыраць яе і памагаць матэрыялам, як уселякае друкаванае слова, якое павінна сеяць свет, праўду і чэлавечныя думкі роўнасьці і братэрства.

РЭДАКЦЫЯ

Міністэрство Беларускіх Спраў

ЗА 10 МЕСЯЦОЎ ІСТАНАВАНЬНЯ.

Кароткі нарыс.

Міністэрство Беларускіх Спраў у Літоўскім Урадзе фактычна стала працаваць на mocy пастановы Рады Міністроў (1-шаго Габінэту праф. А. Вольдэмараса), як skutак умоў паміж Віленскай Беларускай Радай і Прэзыдыумам Літоўскай Рады (Тарыбы) ад 15, 20, 21, 23, 26, і 27 лістапада 1918 году.

Асновы умоў былі вось якія:

а) беларускім прэдстаўнікам павінна быць адведзена 25% агульнага ліку мейсц у Літоўскай Тарыбе;

б) дададзена адно Міністэрство;

в) асыгнованы на арганізацыю беларускай тэрыторыі сумы, прапарцыянальна лічэбнасьці і тэрыторыі;

г) Літоўскі Урад павінен стаяць за цэласць заходніх беларускіх граніц з Беластокам і Бельскам;

д) беларуская тэрыторыя у Літоўскім Гаспадарстве становіць павінна аўтаномную адзінку з мовай урадовай беларускай;

увага: ужэ цяпер для беларускіх спраў і пасрэдніцтва паміж Урадам і беларускім насяленьнем—пры Літоўскай Радзе творыцца з беларусоў—членаў Рады—Беларускі Сэкрэтарыят. Назначэньне урадовых асоб на беларускую тэрыторыю павінна адбывацца з ведама і за згодай Беларускага Сэкрэтарыяту.

е) павінна быць бэзакладна устаноўлена асобная беларуская школьная інспэкцыя.

На mocy памяненых умоў шэсьць членаў Віленскай Беларускай Рады, як д. д. В. Ластоўскі, І. Луцкевіч, Я. Станкевіч, кс. В. Талочко, К. Фалькевіч і Д. Семашко уступілі 27 лістапада у склад Літоўскай Дзяржаўнай Рады, а былы Старшыня Рады 1-шаго Усебеларускага Конгрэсу у Менску д. Язэп Воронко с 1 сьнежня прыняў пасаду Міністра Беларускіх Спраў у Літоўскім Урадзе.

Уступаючы у склад Літоўскай Тарыбы, беларускія дэлегаты зляжылі Тарыбі 27 лістапада вось якую дэкларацыю:

„Беларуская Рада, выбраная на Конфэрэнцыі 25—27 студзеня 1918 г. прэдстаўнікамі беларускага насяленьня на заход ад лініі старога фронту, апіраючыся на пастановы названай Конфэрэнцыі і маючы ідэалам утварэньне фэдэратыўнага Літоуска-Беларускага Гаспадарства, дзеля важнасьці перыжываючага маменту знайшла патрэбным прыступіць да канкрэтнай работы з Літоускай Тарыбай, як адзіным цяпер існуючым літоўскім прэдстаўніцтвам.

Беларуская Рада верыць, што два народы, злучаныя гістарычна і эканамічна, падашы адзін аднаму руку, патрапяць здобыць сабе вольнае і нізалежнае жыцьцё, ідучы дарогай дэмакратычнага будоўніцтва агульнае Дзяржавы.“

Увайшоушы у Тарыбу, беларусы арганізавалі з сябе так звае Беларускае Прэдстаўніцтва (што тое самае Беларускі Сэкрэтарыят) з д. Ластоўскім на чале, і затым у хуткім часе выдзелілі ад сябе д. Семашку у Літоўскую Міравую Дэлегацыю у Парыж. Другі дэлегат-беларус меу быць выбраны у хуткім жэ часе.

Міністэр Беларускіх Спраў, ухадзячы у склад Ураду, так сама зляжыу Старшыне Рады Міністроў 9 сьнежня сваю дэкларацыю, тэкст якой падаем:

„Пастаўлены выказаваць і абараняць інтэрэсы беларускіх жыхароу у граніцах новабудуемага Літоускага Гаспадарства і у прыцыпі прынімаючы Дэкларацыю Старшыні Рады Міністроў, я, уступаючы у Габінэт, лічу сваім абавязкам, як беларус і сацыяліст, заявіць, што у сваёй рабоце я буду стаяць на грунці строгай дэмакратычнасьці, коаліцыйнасьці работы усіх слаёу і клясоу насяленьня і бэзакладнай падгатоўкі і праведжэньня сацыяльных рэформау у пытаннях зямельнага і работніцкага законадаўства.

Прызнаучы, што бурэньне усіх нормау сучастнаго ладу Літоускага Гаспадарства можэ пашкодзіць справі арганізацыі краю, што сучастны Урад Літвы зяуляецца далёко не дасканальным і часовым, я буду абараняць

перэдачу усёй улады Літоускаму Устаноучаму Сойму, выбранаму на аснове агульнага, роўнага, простага, патаемнага і прапарцыяльнага выборчага права.

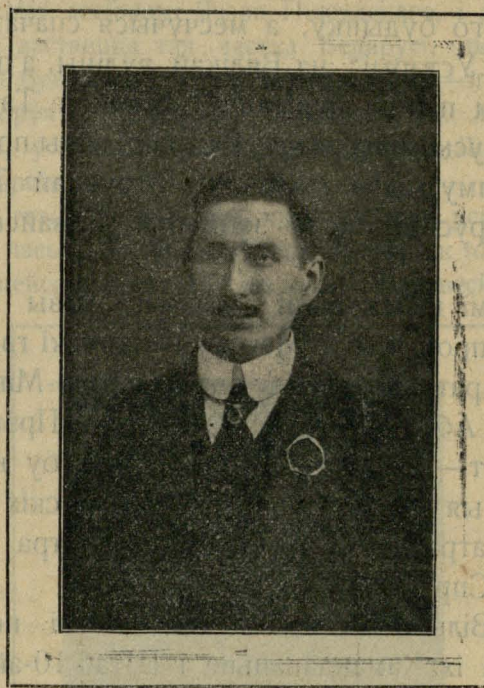
З'яўляючыся староннікам народаўладства і згоднага хаураснага жыцця усіх народаў, закончэньнем держаўнага будоўніцтва Літвы я лічу заснаваньне незалежнай Літоускай Народнай Рэспублікі у фэдэрацыі з суседзямі, якая найболей будзе адпаведаць яе інтэрэсам, з аўтаномным упраўленьнем дзеля тых частак, якія усцэль заселены нелітоускай нацыянальнасьцю і акажуцца у граніцах новобудуемага Гаспадарства і—з нацыянальна-пэрсанальнай аўтаноміей дзеля усіх меньшасьцей у Гаспадарстве наагул“.

Так пачалася супольная праца беларусоў з літвінамі, пачалосе адраджэньне старага Літоуска-Беларускага Гаспадарства, под штандарам якога два народы праз пяць векоў змагаліся за сваю супольную назалежнасьць і дабрабыт.

І-шы Урад Літвы у студзеню складаўся з такіх асоб: Старшыні Рады Міністроў і Міністра Загранічных Спраў — проф. А. Вольдэмараса, Міністра Грашовых, Гандлевых і Прамысловых Спраў — М. Ічаса, Міністра Унутрэных Спраў В. Сташынскага, Міністра Справедлівасьці П. Леонаса, Міністра Землеробства і Держаўнай Маентнасьці І. Тубеліса і Загадчыка Міністэрствам Народнай Асьветы І. Ічаса. З увойсьцем Міністра Беларускіх Спраў, як члена беларускай партыі соцыялістоў-фэдэралістоў, Літоўскі Урад становіўся коаліцыйным, што рабіло яму новы пэрыод яго шляху.

Праз колькі часу-у палові сьнежня увайшлі яшчэ у Літоўскую Тарыбу прэдаўнік жыдоў, як д. д. Я. Выгодзкі і Н. Рахмілевіч, і першы з іх, апроч таго, быў назначэны на пасаду Міністра Жыдоўскіх Спраў.

У першыя дні да ўстанаўленьня нармальнага адносін Ураду да новоўтворэнага Міністэрства, — функцыі Міністэрства Беларускіх Спраў акрэсьліваліся прэдаўленьнем кандыдатаў-беларусаў на пасады павятовых і га-

Іван І. ЛУЦКЕВІЧ.

Быў Член Літоўскай Держаўнай Рады, вучоны археолёг, старэйшы працаўнік Беларускага нацыянальнага адраджэньня і фундатар Беларускае народнае газэты „Наша Ніва“.

Радзіўся у 1881 году у Менску, † 17 жніўня 1919 году у санаторыі для сухотнікаў у Закапаным у Галіцыі.

радзкіх камісараў у Городзеншчыне, прэдаўнікоў Міністэрства Народнай Асьветы, Справедлівасьці, Землеробства, Держаўнай Маентнасьці і інш.

За гэты час праз Міністэрства Беларускіх Спраў прайшлі назначэньня камісараў у Беласток, Саколку, Белавеж, Бельск, Городно, Дзятлава, Крынкі, Плянты, Ліду*), назначэньне судзяў, следчых, леснічых, школьных інспэктараў, арганізаваны былі беларускія зьезды у Дзятлаві, Бельску і Городні. Праўда, у першых кроках не усе Міністры яшчэ маглі уцяміць сабе літоўска-беларускае супрацоўніцтва на полі держаўнага будоўніцтва і праз тое выходзілі часта памылкі у пасылцы людзей на мейсцы, але гэты выпадкі на шчасьце не вельмі пашкодзілі справе.

*) Назначэньне камісараў у Воўкавыск і Ашмянку адбыліся паміма Міністэрства Беларускіх Спраў.

Апроч вышэй паказаных спрау, Міністэрство у Вільні (не займаючы пакуль што спецыяльнага будынку, а месчучыся спачатку у „Новай Устэры“ на Вялікай вуліцы, а пасля у адным пакою будынку Літоускай Тарыбы на Юраускам праспэкту), карыстаючы правам, даным яму яшчэ і членамі Літоускай Тарыбы-беларусамі, стала займацца і вайскавай справай.

Усімі вайсковымі справамі Літвы ведаю тады запрошэны з Менску беларускі гэнэрал К. Кондратовіч, які меу званьне Віцэ-Міністра Краёвай Абароны (Міністрам быу сам Прэмьер). Вось тут—пры назначэньні беларусоу на адпадведныя пасады у новых беларускіх поуках запатрэбавалася санкцыя Міністра Беларускіх Спрау.

У Вільні, як ведама, тады былі немцы: Глаунае іх Камандаваньне і Штаб 10-ай Гэрманскай Арміі з гэнэралам-ад-пехоты ф. Фалькенгайнам і Начальнікам Штабу падпалкоўнікам Штапфам, якія перэехалі сюды з Менску, і апроч таго Глаунаупоунаважнены Гэрманскаго Ураду д-р Л. Цымэрле, якому было даручэна разьвязываць усе справы паміж літвінамі і нямецкай вайскавай уладай.

У канцы сьнежня на Вільню сталі націскаць усё болей бальшэвікі з боку Дзвінска і Менска і паднімалі навакол галаву, тайна арганізуючыся, палякі. Апроч таго, Урад з малым лікам сацыялістоу не меў вялікай пашаны у грамадзянства, вайскавая справа ішла упярод ад гэтаго туга.

Гэтыя і шмат іншых прычын прымусілі увесь 1-шы Габінэт праф. А. Вольдемараса 26 сьнежня падаць у адстаўку.

Другі Габінэт, па умове з Прэзыдыумам Літоускай Тарыбы, на чале якога стаяю тады д. С. Шыллінгас, зложэны быў зарас жэ ужэ сацыялістам М. Слежэвічам і складуся з такіх асоб: самога М. Слежэвіча, які стау Старшынёю Рады Міністроу, загадчыка Міністэрствам Загранічных Спрау А. Янулайтиса (сацыял-дэмакрата), Міністра Унутрэных Спраў І. Вілейшыса (сацыяліста-народніка), Міністра Народнай Асьветы М. Біржышкі (с.-д.), Мі-

ністра Землеробства і Держаўнай Маётнасьці І. Тубеліса, Загадчыка Міністэрствам Харчовых Спрау і Працы І. Пакніса (с.-д.) Міністра Гандлю і Прамысловасьці І. Шымкуса, Загадчыка Міністэрствам Грашовых Спрау В. Чарнэцкага, Міністра Краёвай Абароны М. Велікіса, Міністра Беларускіх Спрау Я. Варонко, Міністра Жыдоускіх Спрау Я. Выгодзкага і Міністра бэз партфэлю А. Стульгінскага.

Новы Міністэр Краёвай Абароны (беларус-гэнэрал К. Кондратовіч так сама падаюся у адстаўку) пры такіх варунках, калі людзі толькі-толькі пачалі ісьці у самаахвотніцкую літоускую армію, ня мог нават і думаць аб абароні Вільні ад каго-бы то ні было. Беларускае вайскавае фармаваньне яшчэ раней было перэведзена у Городно. На чале 1-шаго Беларускаго поука стау афіцэр М. Лаурэнцьеу.

Увесь Урад Літоускаго Гаспадарства у апошнія дні сьнежня быу эвакуован у Коуну, а Міністэрства Беларускіх Спрау на моцы пастановы Рады Міністроу яшчэ ад 19 сьнежня перэйшло у Городно, куды апошняя часьць Канцэлярыі выезджала з Вільні, калі ужэ горад быу у руках аружных меўсцовых малых палячкоу, паналепляюшых на свае гімзіяльныя мэгеркі і капелюшыкі польскіх арлоу.

З пачатку студзеня да канца красавіка 1919 году Міністэрства Беларускіх Спрау у Городні зьяўлялася, незалежна ад наданых яму правоу, предстаўніком усяго Літоускаго Ураду ва усіх галінах упраўленьня і арганізацыі беларускай поудзенай часьці Гаспадарства. Пры немагчымасьці зносіцца Городзеншчыне з Коунай, дзе быу Урад, насяленьне усёй гэтай тэрыторыі і нават часьці Аугустоушчыны, ужэ пачынаючае усё болей прыхільней адносіцца да Літоускай Улады, ішло у Міністэрство Беларускіх Спрау і патрэбавало адказоу на усе запытаньня, шукала там суда і абароны. Наколькі разнавідна была неўспадзеўкі праца Міністэрства Беларускіх Спрау у гэты пэрыод, можна ясна бачыць з такога перэлічэньня спрау Міністэрства.

У загранічным пытаньні Міністэрства праз Урад некалькі разоу дабівалася абароны

беларускай зямлі ад наездоў палякоў на Бельск, Белавеж, Беласток, Саколку; пратэставала проці дапушчэння працы польскага камісара у Городні (С. Іваноўскага), мела яшчэ у лютым першую канфэрэнцыю з прыехаўшым з Варшавы амэрыканскім дэлегатам паўкоўнікам В. Гровэ, катораму і было запрапанавана на другі раз пачынаць азнаёмленьне з Літвой не ад стараны польскай акупацыі, а ад Коўны, з Ураду і т. д.

Ва ўнутрэннім пытаньні, апроч у пачатку стаўцы памянёных спраў, Міністэрства мусяла падтрымліваць і упарадачываць адносіны рожных, як рэвалюцыйна, так і ў парадку арганізацыі створэных, мейсцовых устаноў, як Городзенскай Беларускай Паветовай Рады Селянскіх Дэпутатаў, Городзенскай Беларускай Краевай Управы, Городзенскага Камітэту Сувязі Культурна-Нацыянальнага Адраджэньня Беларусі; апроч таго прыйшлося регуляваць працу паветовых камісараў, нікаторых з якіх прыйшлося звольніць, на іх мейсцэ назначыць новых, арганізаваць бюро друку і устанавіць звязь з немцамі у справе парадку перэдачы усёй улады у рукі беларусоў.

(Канец будзе).

М. ЗАСЕЦКІ.

НАША УКРЫЖОВАНАЯ БАЦЬКАЎШЧЫНА.

ПРАТЭСТ МІНІСТРА БЕЛАРУСКІХ СПРАЎ ПРАЗ
СТАРШЫНІЮ РАДЫ МІНІСТРОЎ ЛІТОЎСКАГА
УРАДУ.

УРАДОМ ЗЬБЕДНАНЫХ ШТАТОЎ ПАЎНОЧНАЙ
АМЭРЫКІ, ВЕЛІКАБРЫТАНІ, ПРАЇЦУЗСКАЙ
РЭСПУБЛІКІ, ВЛОХАЎ І ДРУГІХ ДЗЕРЖАЎ
АНТАНТЫ.

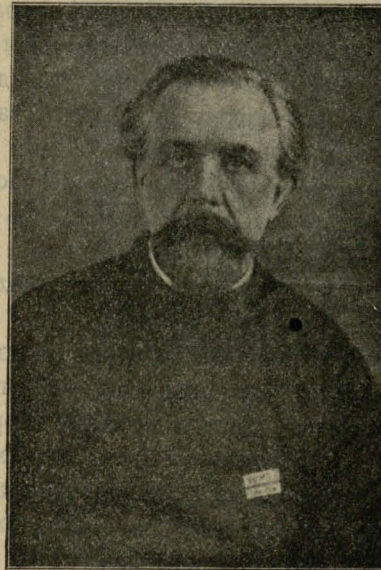
Аўгустоўскі павет былой Сувалскай губэрні з волі Антанты (гэта значыць, тых держаў, якія да большэвізму былі у хаўрусе з Расеяй,—увага рэдакцыі!) адданы ва ўладарства Польскай Рэчы Паспалітай.

Апошні кавалак беларускай зямлі даверан старадаунім ворагам беларускага народу—паляком, каторых ні культурнае 20-ае сталецьце, ні крывавайшая з бойняў—Вялікая Вайна не навучылі устрыманьню ад падневоленьня суседзяў і асыміляцыі.

З аддачай польскім легіонам гэтаго астатка многапакутнай беларускай зямлі, уся тэрыторыя Бела-

русі становіцца цяперака раздзеленай на двое: паміж большэвіцкай маскоўскай арміёй Льва Троцкага і польскімі легіонамі Язэпа Пілсудскага, і апошнім, як раз, дастаецца тая частка Беларусі, якая ужэ у сваёй будучыне, як і ў даўныя часы,—згодзілася ісьці поруч з такою жа многапакутнай літоўскай зямлею у складзе адбудовываемага Літоўскага Гаспадарства.

У гэтыя чорныя дні, калі знаёмая усім беларуская часць Літоўскага Гаспадарства, як то паветы: Берэсьцейскі, Бельскі, Пружанскі, Белавескі, Коб-

Прааерэй І. КОРЧЫНСКІ.

Член Літоўскай Держаўнай Рады ад Городзеншчыны, вядомы гісторык краю і беларускі дзеяч; арэштваны польскімі жандармамі і вывезены у Варшаўскі астрог за тое, што выступаў проці зьдзеку акупантаў над беларусамі.

рынскі, Беластоцкі, Слоніўскі, Сакольскі, Воўкавыскі, Городзенскі, Лідскі, Віленскі, Ашмянскі, Дзятлаўскі, Новагрудзкі стогнуць у цяжкім ярме польскай няволі, калі гложне голас жывого чалавека у спакойных з даўных часоў беларускіх вёсках і мястэчках, калі зарасьлі ужэ лапухам сьцежкі у запечатаных цэрквы і зачыненыя беларускія школьні, калі усё культурнае і свядомае у краі валакуць у паліцэйскія каморы, гоняць у турмы і высылаюць далёка за межы роднай зямлі-у сытыую і нібы-то справядлівую Варшаву, чы стары і нібы-то людзкі Кракаў,—тутака „абкругляюцца“ граніцы польскага тэрору, зьдзеку і у дапамогу паляком у іх барацьбе з большэвікамі на усходзі, чы, што яшчэ горш, з нашымі братамі украінцамі на поўдню,—да „Вялікай Польшчы“ прырэзаваюцца ласыя кавалкі на заходзі за рахунак беларускіх зямель.

Вялікія Державы, скончыўшы Вялікую Вайну вялікай для сябе змогай, не ведаюць, чы не хочуць ведаць, што робіцца у малой беларускай старонцы, абхопленай вялікай несправедлівасьцю, у старонцы, якая ужэ шэсьць год паліваецца кроўю родных сыноў, дзе с кожным днём чарней і страшней робіцца сьветлы дзень, дзе чалавек даўно ужо забыўся радасьці і усьмеху, дзе праўда і права вывеліся ужэ з гутаркі, дзе на зьмену паважаньню асобы і грамадзянскае дастойнасьці прышлі старыя, можэ быць незнаёмыя і сярэднім сталеццям,—пуга, зьдзек, уціск.

Не адзін раз ужэ прэдстаўніком беларускага народу прыходзілася пратэставаць і перад Гэрманскім Урадам і перад многімі місыямі Антанты, якія наезджалі то ў Коўну, то ў Городно, з поваду заняцьця палякамі спачатку Бельску, Белавежы, затым Беластоку, Саколкі, наканец Городна, Ліды. Чы дашлі гэтыя пратэсты да тых мейсц, куды яны пасылаліся, нікому не ведама, а што сталі вырабляць цяперака варшаўскія набегчыкі на беларускай зямлі—гэта ужэ ведама цяпер ўсім, каму сьвята чэлавечнасьць і справядлівасьць. ●

Ад 1-га чэрвеня, гэта значыць, ад момэнтну разаружэньня палякамі ашукашаго імі ж 1-га (за 200 гадоў!) Беларускага пешага поўка у Городні, якім, полякі, за час існаваньня яго у межах польскай акупацыі, вельмі хваліліся, як выказваньнем жаданьня беларусоў уступіць зноў нібы-то ў унію з палякамі,—пачынаюцца цяжэйшыя часы беларусоў, на голавы якіх зваліліся усе кары, якія калі лёс пасылаў на людзей.

Не лічучыся ні з якімі законамі Міжнародовага Права, чы міждэжарнаўных дагавораў, так сама, як не маючы ніякага апраўданьня сваёй акупацыі беларускай зямлі, полякі дапушчаюць рэвізыю, затрыманьне, чы арэшт членоў Літоўскага Парляманту (Тарыбы)-беларусоу, чы высылаюць іх.

Адаюць пад жандармскі надзор прэдстаўнікоў высшага праваслаўнага беларускага духавенства, зачыняюць і бэз таго не многалічбеныя беларускія часопісі і кідаюць у турмы рэдактароў і супрацоўнікоў.

Зачыняюць, чы перэвертаюць у касцёлы, тыя праваслаўныя цэрквы, якія ніколі да рымскага закону не належалі, а так сама, проці волі насяленьня, заводзяць беларускія школы і у тых мейсцох, дзе жывуць не толькі беларусы-каталікі, але і праваслаўныя.

Усю вясковую інтэлігэнцыю: сьвяшчэнікаў, псаломшчыкаў, вучыцелёў, былых афіцэраў-наагул внавацяць у большэвізьме і аддаюць іх на пабоі, зьдзек, галодны арэшт і потым высыюць не ведама куды.

Прымушаюць малаграмамнае і неадукованае насяленьне за абецанку яму атрыманьня „з Амэрыкі“

Д-р К. БЕЛЕЦКІ.

Член Літоўскай Держаўнай Рады ад Городзеншчыны, дзеяч беларускага нацыянальнага адраджэньня; захоплены варшаўскімі наездчыкамі, позбаўляючымі беларускі народ яго інтэлігэнцыі, і трымаецца у Городні.

хорчоу (сала, мукі, насён), чы наагул якіх небудзь палехчэньні ад польскаго рэжыму, дагаць падпісі аб тым, што яны (насяленьне) ёсьць—польскай нацыянальнасьці і хочуць належаць да Польшчы, —не саромеючыся браць падпісы нават ад непуўналетніх і дзяцей.

Адбіраюць кавалак хлеба ад усіх тых мейсцовых жыхароу, якія да пазьнейшай службы ў мейсцовых установах, тому, што яны не ведаюць польскай мовы, і гэтым самым павелічваюць лічбу бэзработнага люду.

Усюды уводзяць польскасьць у рожных відах, спыняючы усё непольскае, карыстаючы з касцёлу і касцельных працэсы, як спосабау распаўсюжэньня не рэлігіі, а палітычнай прапаганды польшчыны, нацыяналізуючы касцёл у польскі колёр і спыняючы праваслаўе, старасьвецкую веру беларусоу.

Аблагаюць немажклівымі паборамі і налогамі, весковае насяленьне, як на карысьць мейсцовых памешчыкоу—палякоў; большэсьць якіх і з'яўляецца цяперака камандзерамі польскіх легіонау, так і на карысьць пастаяльцоу польскіх адрадоу.

Пазбаўляюць насяленьне усіх грамадзянскіх свабодау і нават свабоды сумленьня; новадняюць старонку выданьнямі і газэтамі на польскай мове, у якіх абражаюць нацыянальнае пачуцьцё беларуса і бароняць яуную несправядлівасьць свайго паходу на Беларусь.

Абвешчуаць набор у польскія войскі і арганізуюць у акупаваных беларускіх мейсцох пад даглядам цывільнай улады выбары у Польскі Сойм, даючы аб гэтым думку, што памянёныя беларускія паветы ужэ наузасёды адыйшлі да Польшчы.

Разаружны беларускі поук у Городні трымаюць зачыненым у горадзі, не даючы нікому права выезду, позбавіушы афіцэроу і солдатау пражыцьцёвага мінімуму, даводзячы іх да рыхтаваньня на самазабойство да галоднага тыфусу, дапускаючы праізвола нізшых жандармоу, маючых права затрымаць уселякага беларускага афіцэра на вуліцы колькі разоу захочэцца, рабіць асабістую рэвізію і безкарна адбіраць пры рэвізіі усё, што пападзецца болей ценнае у рукі.

Усе беззаконнасьці гэтых місіонэрау калісьці слаунай польскай культуры напоуняюць глухім стогнам беларускую землю, якая вась ужэ поугода носіць на сабе гэтых „амарантовых большэвікоу“.

Голас народу рэдка працэжываецца скрозь густы рад польскіх пагранічнікоу на белы сьвет, рыхтаваньня беларускіх жыхароу вывезьці за граніцы тэрыторыі акупацыі прозьбы жыхароу аб помачы і абароні, канчаюцца вельмі прыкра для народных абаронцау, якія, абшарэнныя да ніткі польскімі легіанэрамі, пападаюць самае лепшае у кракоускі дысцыплінарны лагер.

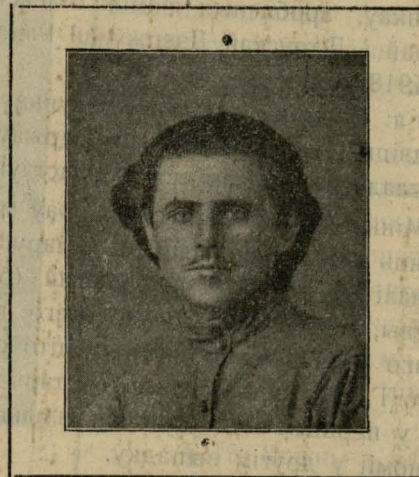
Жыдоускія пагромы, якія здарыліся за час польскай акупацыі у рожных мейсцох беларускай часткі Літвы, маючы добрых абаронцау у Нью-Ёрку, Лёндані, Парыжы, зьвярнулі увагу Вялікіх Дзержау на палажэньне жыдоу у польскай акупацыі. Антанта нават паслала на Беларусь дзеля гэтага спэцыяльную следчую камісыю. Беларускі жэ народ, ніколі не адпачываушы ад цяжкае працы на польскага паневэрцу, не маець, па сваёй беднасьці сваіх абаронцау у такіх вялікіх цэнтрумах сьвету, нікто яго не слышыць вась ужэ колькі часу...

Выходзячы з такога цяжкага палажэньня у якім знаходзіцца цяпера-ка беларуское насяленьне памянёных вышэй паветоу, адорваное а сьвету, і якое я павінен абараняць з пад непрошанай польскай апекі і прыгону, як Міністэр Беларускіх Спрау, а так сама як едыны з уцэлеушых беларускіх прэдаўнікоу у Літоускай Дзержаунай Радзе, іменем бэзпраўнага і знесіленнага беларускага народу пратэстую проці той занедбаласьці, якую дапускаюць апекуючыся Польшчай і прызнаючыя яе дзержауную незалежнасьць Вялікія Дзержавы (Зьеднаньня Штаты Поуночнай Амэрыкі, Велікабрытанія і асабліва Францыя), аддаючы на расправу польскім гайдамакам залітую кроую, спаленую і галодную беларускую землю.

Ніхай разам з гэтым пратэстам Апекуны учуюць і тую глыбокую злосьць, з якою гавораць сьведкі абразоу польскай акупацыі, бо відаць з-за музыкі

польскіх пабедных трубау, далей беларускіх межау не чуць стогну беларускага народу, плачу жанок і матак.

Ніхай ведае сьвет, што калі не будуць стрыманы беззаконьня польскіх войскау і чыноунікау, калі справядлівыя судова-следчыя камісыі не будуць устаноулены у кождым беларускім павеце, то беларускаму народу, страціушаму надзею знайсьці помач у „сільных гэтаго сьвету“, астанецца палажыцца з Божай помаччу на моц родных сыноу, яшчэ хаваючыхся у цёмных лесох і векавых пушчах Беларусі ад Пілсуцкага, дзе раней хаваліса польскія поўстанцы ад Муравьёва.

Член Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, рэдактар народнай газеты „Родны Край“ у Городні, кінуты палякамі у Віленскую турму на Лукішках, дзе яго галоднаго і хвораго корміць жыдоўская бедната.

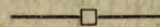
Моцна пратэстуючы проці палітыкі апекуноу Польшчы, ад якой Беларусь даведзена да гібелі, іменем беларускага народу патрабую найхучейшага умешаньня у самавольде палякоу на Беларусі, лічучы, што многамільённы беларускі-сялянскі народ мае такое ж право на увагу і справядлівыя да яго адносіны, як і народы Арменіі, Сэрбіі, і Бельгіі, і што ніякія прынцыпы крыві і жалеза, якія нясуць польскія легіонеры на канцох застаушыхся ад Вялікай Вайны пранцузскіх шаблёу, не прымусяць беларускі народ прызнаць права польскага панства на беларускую землю.

Гэдзь, за Нараў!...

Член Літоускай Дзержаунай Рады (Тарыбы) і Міністэр Беларускіх Спрау

(подпіс) ЯЗЭП ВАРОНКО.

Кауна. 17 жніўня 1919 г.

ПРАЕКТ.

Часовае палажэньне**АБ МІНІСТЭРСТВІ БЕЛАРУСКІХ СПРАЎ
УРАДУ ЛІТОВСКАГА ГАСПАДАРСТВА.****Г Л А В А I.****УСТАНОВА МІНІСТЭРСТВА І ЯГО ФУНКЦЫ.**

§ 1. Міністэрства Беларускіх спраў існуе на mocy варункаў, зробленых паміж Віленскай Беларускай Радай і Літоўскай Дзержунай Радай 14—27 лістапада 1918 году.

Увага: На mocy гэтых жэ варункаў сем беларусоў ухадзіць у склад Літоўскай Дзержаўнай Рады, з якіх і складаецца Беларускае Прэдстаўніцтва.

§ 2. Міністэрства Беларускіх спраў мае на мэці прадстаўляць і абараняць справы беларусоў, як жывучых адналітай масай у палуднёвай (беларускай) часьці Літвы, так і ўсяго беларускага насяленьня, укропленнага у паўночнай (ўласьне-літоўскай) часьці Літоўскага Гаспадарства, на аснове тэрыторыяльнай аўтаноміі у першым выпадку і нацыяльна-персанальнай аўтаноміі у другім выпадку.

§ 3. Міністэрства Беларускіх спраў распрацовывае ўсе, датычачыя устаноўленьня аўтаномнага ўпраўленьня у беларускай часьці Літвы, а так сама і на агул усіх нацыянальных правоў беларускіх жыхароў законапраекты і падаець іх на разгляд Рады Міністроў пасля ж прыняцьця новых законаў маець права выдаваць распараджэньня, маючыя мэтай дапамагаць правядзеньню законаў у жыцьцё.

§ 4. Унярод да ўстанаўленьня аўтаномнага ўпраўленьня беларускай часьці Літвы і адзначэньня пэўных граніц Гаспадарства, раёнам сплосна заселеным беларусамі лічыцца раён востравоў: Городно, Агустоў, Саколка, Крынкі, Ліда, Апшыяна, Ваўкавыск, Слонім, Дзятлава, Беласток, Бельск, Белавеж, Бересьце, Пружаны, Кобрын, а так сама суседнія воласьці востравоў, прылежаючых да пералічаных востравоў на паўночна-заходзі і на паўначы.

§ 5. Міністэрства Беларускіх спраў зьяўляецца зусім раўнапраўным з іншымі Літоўскімі Міністэрствамі Літоўскай Дзержавы: Міністэр Беларускіх спраў прымае учасьце ва ўсіх нарадах Рады Міністроў і мае право самастойнай адповедзі у Літоўскай Дзержаўнай Радзе.

§ 6. Усе срдствы, патрэбныя Міністэрству Беларускіх спраў дзеля выпаўненьня яго функцый, адпускаюцца з Дзержаўнаго Скарбу на агульных асновах.

Г Л А В А II.**СКЛАД МІНІСТЭРСТВА І СЕЦЬ ЯГО ОРГАНОЎ**

§ 7. Міністэрства Беларускіх спраў складаюць: 1) Міністэр Беларускіх спраў, 2) Віцэ-Міністэр, 3) Упраўляючы справамі, 4) Рада Міністра Беларускіх спраў, 5) Цывільны адзел, 6) Грашовы-тарговы адзел, 7) Адзел прасьветы, 8) Тэхнічны адзел, 9) Аграрны адзел, і 10) Ваенны адзел.

§ 8. Кандыдат на пост Міністра Беларускіх спраў выстаўляецца Беларускім Прэдстаўніцтвам Літоўскай Дзержаўнай Рады і запрашаецца на гэты пост Старшыней Рады Міністроў, чы асобай якой даручана фармаваньне Габінэту.

ПАГІБЕЛЬ СТАРАСЬВЕДЧЫНЫ.

Стацыя.

Па нашай роднай зямельцы ад пачатку вайны ужо праходзіць чацьвёрты вал. Кажуць, што самы страшны бываець — толькі дзевяты вал. Мы ўжо многа перэжылі у нашай гісторыі гэтых дзевятых валаў, многа прыняслі ахвяр на адзін агульны аўтар міравой культуры, таму нам кожны новы вал, што дзевяты...

Першы вал быў тады, калі магутная, як марская бура, расейская імператарская армія, дзякуючы апецы старога дзержаўнаго махляра Сухамлінава, адступаючы перэд немцамі, нішчыла ўсё на сваём шляху, аддаючы полымю гарады і вёскі, кідаючы пад ногі коням здабыткі мінуўшчыны і перлы культуры, вывозячы на

ўсход у Вялікарасею, так малазначныя дагэтуль старасьвецкія скарбы — архівы рожных краёвых устноў.

Многа добра вывезьлі тады нашыя апекуны на ўсход, многа культурных памятак нашых паразсывалі яны па рожных гарадох у цэнтральнай Рассеі: ад Яраслава да Варонежа, ад Калугі да Туркестану. Адных званоў нашых каля Масква стаіць цэлое поле. Дзе гэта ўсе цяперака: медныя званы раскрадываюць камісары і „камідэты беднаты“, архівамі палляць печы у чразвычайках, дарагія кнігі і дзругія здабыткі культуры расьцягваюць па хатах два гады зладзеі — гаспадары. Чы вернем мы што назад? Не дачэкаемса, мусіць! Кніга — у Вялікарасеі загінула: жыве толькі так завомай, савецкая літэратура.

§ 9. Віцэ-Міністэр Беларускіх Спраў запрашаецца Міністрам Беларускіх Спраў і задвержаецца Радай Міністроў

§ 10. Рада Міністра Беларускіх Спраў складаецца з Віцэ-Міністра, Упраўляючага Справамі, Начальнікоў усіх аддзелаў, і працуе пад кіраўніцтвам Міністра, чы, у выпадку яго адсутства, Віцэ-Міністра.

§ 11. Рада Міністра маець мэту абгаварываць справы, датычачыя агульнага становішча беларусоў у Гаспадарстве і склікаецца па меры патрэбы. У засяданьне Рады Міністра могуць быць запрошаны кампэтэнтныя асобы з погляду Міністра.

§ 12. Цывільны, грашова-тарговы, прасьветы, тэхнічны, аграрны і ваенны аддзелы Міністэрства Беларускіх Спраў зьяўляюцца дапамога-прыкладнымі органамі, корэктуючымі працу усіх адпаведных Міністэрстваў Літоўскага Ураду і ахраняючымі гарантыі правоу беларускага народу ва ўсіх галінах упраўленьня, арганізацыі, надзору, кантролю, эксплуатацыі і фіску.

§ 13. Цывільны аддзел абнімаець пытаньня унутрэных спраў, міліцыі, юстыцыі, працы, апекі, сацыяльнага абэзпечэньня і арганізацыі беларускага насяленьня.

§ 14. Грашова-тарговы аддзел абнімаець пытаньня таргоўлі, промыслу, фіску, кантролю, мытных сбороў, банкоў і тарговых школаў.

Другі вал—гэта нямецкая армія у нашым краю. Што асталося старасьвецкага ад быўшых урадовых устаноў,—разумеецца не дажыло да нашага павароту. Праўда, немцы павыдавалі шмат новых кніжак аб нашай бацькаўшчыне, але ўсе-ж арыгіналы старасьведчыны вынішчыліся, старых кніг не далічыцца. У свой час у Городні па загаду Міністэрства Беларускіх Спраў нямецкі камэндант даў прыказ, каб ўсе немцы, у якіх на кватэры аказуцца якія-небудзь асабісто не іхніе архівы, чы кнігі, здаваць іх Міністэрству. Гэта работа дала Городні новую народную біблістэку з некалькімі дзсяткамі тысяч старых кніг і архіўных помнікоў.

Але ж так было толькі у Городні. Позна іг эта было зроблена. Яшчэ і цяпера-ка, як у

§ 15. Аддзел прасьветы абнімаець пытаньня асабіста прасьветы, беларускіх друкоў, навучных і паказацельных выставак, тэатру, штукарства, а так сама пытаньня веравызнаньня для беларускага насяленьня.

§ 16. Тэхнічны аддзел абнімаець пытаньня рожных шляхоў зносінаў, почты, тэлеграфа, будаваньня, расшырэньня прыкладных навук.

§ 17. Аграрны аддзел абнімаець пытаньня зямельныя, лясныя, культурна-гаспадарскія, сельска-гаспадарскія вучэбных закладаў.

§ 18. Ваенны аддзел абнімаець пытаньня фармаваньня беларускіх вайсковых часьцей, назначэньня туды высшага і нізшага каманднага складу, апрацоўку усіх пытаньняў, звязаных з палажэньнем, састаяньнем і развіцьцём беларускіх часьцей літоўскай арміі.

§ 19. Кожны з аддзелаў Міністэрства вазглаўляецца Начальнікам аддзелу, каторы маець сэкрэтара і склад служачых па характэру дзеяльнасьці, а так сама (за выключэньнем адзела прасьветы) у кожным вокрузе сваіх надзірацелёў у ліку ад 1 да 3, маючых мэту звязываць працу цэнтру з правінцыёй і на мейсцох вырэшаць экстрэныя нацыянальныя пытаньня у зтодзе з агульна-дзержаўнай палітыкай.

§ 20. Аддзел прасьветы заменяець сабою

Городні, так і ў Вільні, ў Коуні ў крамах

купляючаму заварачываюць селедзец, чы масла у старыя архіўныя дакументы,—будзь то купчая крэпасць, тэстамэнт, чы папера часоў „раздзелоў Польшчы“, чы пачатку XIX сталецьця, аркушы старых дарагіх часопісэй.

Третьця магутная сіла змела, што асталося ужэ пасля немцоў у Менску, чы Вільні,—гэта чырвоны урад Ёффэ, Міцкевіча-Капсукаса, Мяснікова і Кампаніі. У Вільні знішчэны цяпер нават тыя цэнныя нямецкія выданьня, якія асталося там па ўходзе немцаў, як лепшыя кнігі выданьняў „Ober-Ost“, „Газэты 10-ай Арміі“, „Wilnaer Zeitung“ і інш. Гэта новая улада, якая гаспадарыла у нас праз студзень, люты, сакавік і часць красавіка, выкінула на заварачываньне селедцоў яшчэ новыя архівы краю.

К. Б. ЕЗАВИТАŪ.

Былы Камандзэр 1-шаго пешага Беларускага поўка у Городні, затым Начальнік Канцэлярыі Міністэрства Беларускіх Спраў; 29 верасьня зусім пакінуў Літву.

АКАДЕМІЯ НАУК
БЕЛАРУСЬСКАГО НАСЯЛЕННЯ

школьную інспекцыю, кіруючы беларускай школай ў Урадзе і маець у кожным вокрузе свайго школьнага інспектара і ад аднаго да двух аб'ездных надзірацелёў пры іх.

§ 21. Вокругі Гаспадарства з малым лікам беларускіх жыхароў у пытанні свайго нацыянальнага жыцця падчыняюцца надзірацелям Міністэрства Беларускіх Спраў суседніх беларускіх вокругоў.

§ 22. Дзеля правідловай працы ўсіх органаў Міністэрства Беларускіх Спраў і нармальнай дзеяльнасці яго агентаў чыны агульна-дзержаўнай спўняючай ўлады ў Літоўскім Гаспадарстве павінны аказываць ім поўную дапамогу.

ГЛАВА III.

АГУЛЬНАЯ КАНЦЭЛЯРЫЯ МІНІСТЭРСТВА.

§ 23. Агульная Канцэлярыя Міністэрства Беларускіх Спраў мае сваёй мэтай абслужываць усе тэмы справы, якія не маюць бэзпасрэдняй зьвязі з якім небудзь аддзелам Міністэрства, а рэшаюцца самім Міністрам, а так сама справы юрыдычныя пытаньня бугальтэрскай адчотнасьці, кассы, зносіны з Дзержаўным Кантролям. Агульная Канцэлярыя Міністэрства трымае у сябе так сама усе справы, датычачыя міжнароднай палітыкі Літоўскага Ураду, назначэньне беларускіх аташэ у пазамежныя пасольства, консульства, чы місьці. На чале Агульнай Канцэлярыі стаіць Начальнік Канцэлярыі, патрэбны нармальны склад служачых, так сама ад 2 да 4 кваліфіцыраваных перэкладчыкаў.

§ 24. Пры Агульнай Канцэлярыі Міністэрства Беларускіх Спраў знаходзіцца спэцыяльны Стол Друку, абслужываючы усю дзеяльнасьць Міністэр-

ства Беларускіх Спраў у запытаньнях газэтай інфармацыі, сводак і абглядоў, спаўняючы так сама і рэдакцыйныя функцыі.

ГЛАВА IV.

АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЗЭНЬНЯ.

§ 25. Назначэньне адпаведных чыноў спаўняючай ўлады Літоўскага Ураду у беларускія вокругі павінна рабіцца з згоды і ведама Міністра Беларускіх Спраў.

У в а г а: Назначэньне камандных чыноў у беларускія часьці літоўскай арміі і вучыцелёў беларускіх школ павінна рабіцца па кандыдацкім спісам Міністэрства Беларускіх Спраў.

§ 26. Міністэрства Беларускіх Спраў і усе яго органы і агенты зносяцца з Урадам і паміж сабой на беларускай мове і у дзелаводстве— „кірыліцай“.

У в а г а: Перапіска „лацінкай“ дапускаецца органам Міністэрства з асабістага дазваленьня Міністра Беларускіх Спраў.

Гэта Часовае Палажэньне — зложэна на моцы маеі дакладной запіскі Радзе Міністроў, ад 7 сьнежня 1918 году у Вільні, на моцы праекту „Упраўленьня беларускай часьцьцю Літвы“ Беларускага Прэдстаўніцтва Літоўскай Дзержаўнай Рады і полугадовага істнаваньня Літоўскай Улады у беларускай часьці Літоўскага Гаспадарства пры маім у Літоўскім Урадзе учасьцьці.

Міністэр Беларускіх Спраў

Я. ВАРОНКО.

Коўна.

29 чэрвеня 1919 году.

Памятаю два цікавыя і падобныя мамэнты з першых дзён Расейскіх Рэвалюцый.

Першы-гэта, калі ні с т-го ні с сяго 28 лютаго 1917 году „народ“ запаліў у Пецярбурзі вялікі будынак Вакружнага Суду, дзе былі архівы угалоўнікаў, а правакатары раскрасілі жандармскія адзелы. Гэта, каб зладзеі маглі ужэ свабодна гуляць зноў па сьвеці, і каб ніхто не мог скаць, што тыя другія ёсьць провакатары.

Так і з нашымі архівамі. Дзеля нашых ворагоў трэба было іх вывезьці, альбо знішчыць, каб мы не мелі юрыдычнага права на край, каб не мелі рэчовых доказаў істнаваньня нашай дзержаўнасьці, інакэй, каб не мелі права судзіць тых, хто „гаспадарыў“ у нас праз 300 гадоў.*)

*) Паляці да 1772 году, а пасья-расейцы.

Другі момэнт-гэта ужэ у лістападзі таго ж году пры урадзе Леніна і Троцкага. „Ганаровыя польскія пань“ пайшлі да большэвікоў с паклонамі, каб ім былі выдадзены дублеты з Публічнай Бібліятэкі, якія былі вывезены з Вільні, Городны, Коуны, г.-з. з раёну нібы-то Польскай Рэчы Паспалітай. І што ж: паляком выдалі нашу старасьведчыну.

Чацьвёрты вал пануе на нашай бацькаўшчыне цяперака. Што ён робіць? Нішчыць усе, каб было мейсцэ дзе садзіць польшчыну. Варшава выплёвывае у Літву і Беларусь свае „гісторы“, свае „ доказы польскай культуры“ у нашай старонцы, свае байкі аб польскіх местах „Беластоку і Полацку“, „свае новаадкопанья“ архівы, чы выпіскі з іх. Можна зразу мець, не чытаўшы, якую дае літэратуру

ЗАПІСКА СТАРШЫНЕ РАДЫ МІНІСТРОУ.

Прэдстаўнікі сацыял-дэмакратычнай партыі Літвы, сацыялістычна-народна-дэмакратычнай партыі Літвы, дэмакратычна-народнай партыі „Згода“ („Santara“), хрысьціянска-дэмакратычнай партыі Літвы, хаўруса землеробаў, народна-паступовай партыі і „Незалежнага Клубу“ падалі Старшыне Рады Міністроу М. Слєжэвічу запіску з указаньнямі такога зьместу: 1) абараніць край ад уселякіх наездчыкоу, 2) звольніць з штабу і разьведкі праціўнікаў Літоўскае Дзержавы, 3) звольніць іх з другіх держаўных устаноў, 4) зьменьшыць лік міністэрстваў, 5) зьменьшыць лік чыноўнікаў, 6) даць жыцьцё дэмакратычным установам самаупраўленьня, 7) як найхучэй склікаць Устаноўчы Сойм, 8) абараніць інтэрэсы работнікаў ад эксплаатацыі іх памешчыкамі, 9) канфіскаваць на моцы выданага закону магнацкіх асоб, якія працуюць на шкоду Літоўскай Дзержаве і яе незалежнасьці, 10) устанавіць кантроль над працаю чыноўнікаў, 11) скасаваць, дзе можна, ваеннае палажэньне і дазволіць свабоду друку, слова і сходаў тым грамадзянам Літвы, якія прызнаюць яе незалежнасьць.

АХВЯРЫ ПОЛЬСКАГА ТЭРОРУ.

Міністэр Беларускіх Спраў 27 жніўня г. г. падаў Старшыне Рады Міністраў гэтакі ліст:

„У дадатак да мойго пратэсту ад 17 жніўня, па данага Вам пры лясьце ад 25 жніўня за № 893 спешаюся давесьці да Вашаго ведама самы апошні вельмі з Городны ад беларускіх дзеячоў, якія слэзна моляць аб нашым заступніцтві і помачы.

нашай інтэлігэнцыі і моладзі Польшча і дзеля чаго ўсё гэта!

Так бывала і у часы змаганьня за незалежнасьць нашых прадзедаў, калі маскоўскія цары, як Іван III, чы Іван IV Грозны, захапіўшы якое значнейшае места Вялікага Князьства Літоўска-Беларускага, як Смаленск, Воршу, чы Полацк першым чынам вывозілі адтуль дакумэнты і архівы з рожнымі граматамі, прывідамі і т. п. праўнымі і гістарычнымі актамі. Такі ужэ лёс быў да гэтага часу у літвіноў з беларусамі, каб у іх трасліся чубы і лілася іх кроў у спарках і крываваых расправах маскоўскіх і польскіх паноў.

Пагібель нашай старасьведчыны-гэта стрыманьне разьвіцьця нашай культуры, гэта абезьружэньне нашай інтэлігэнцыі.

РАМУАЛЬД ЗЕМКЕВІЧ.

Вядомы беларускі бібліограф, уладар зьбіраў старасьведчыны; за час панаваньня большэвікоў страціў усё свае кніжныя архівы і унікалы.

Апроч арэштваных і высланых у Варшаву Члена Тарыбы прат. І. Корчынскаго і Загадычка Спраў Беларускай Городзенскай Земскай Управы В. Боева, згинуў неведома куды Член Тарыбы д-р К. Белецкі, захоплены палякамі; арэштваны Старшыня Беларускай Городзенскай Управы Е. Курлоў, арэштваны і вывезены палякамі у Кракоў: Таварыш Старшыні Беларускай Городзенскай Земскай Управы С. Якавіюк, Сэкрэтэр Управы Аудзеевіч, Прэдстаўнік Міністэрства Фінансоў П. Марозоў,

Гэтакія справа павінна прымусіць усіх цыверозых грамадзян краю і інтэлігентоў не дапушчаць пагібелі нашай старасьведчыны. Зьбераць, хаваць і берагчы гістарычныя і навучныя кнігі і літэратурныя часопісі мінуўшчыны—павінна стаць абавязкам кожнага. Дзе можна, закладаць гурткі, таварыства-спэцыяльна дзеля абароны старасьведчыны. Асьцерэгаць тых, хто не разумее гэтага і навукаць цёмных.

Кніга-наагул лепшы прыцель чалавека, і што бывае з чалавекам, калі ён пазбудзецца ўсіх сваіх прыцелёў?..

А стары прыцель-лепш за новых дваіх. На знаёмстві з старым, чалавек лепш разумее новае і новых прыцелёў сабе выбірае.

Праф. В. СМОЛКО.

афіцэры беларускага поўка Павчэр і Бутовіч, вядомая дзеячка Беларускага бежэнскага камітэту генеральша Пурыхава, рэдактор беларускай газеты, „Родны Край“—Грыб, вучыцелька Мядзёлка, Дырэктар Беларускай высшэй начальнай школы Антонаў, ад якога адабралі 19,000 марок школьных грошы, беларускі дзеяч Грыцук; арэштваны і адпраўлены у Берэсцейскі ваенны лагер б. Камэндант Городны беларускі афіцэр Калугін і мн. іншых.

Паведамляючы Вас аб гэтым, прашу Вас зараз жэ давесьці да ведама місый Антанты, якія знаходзяцца у Коўні, і па радіотэлеграфу у Парыж.

Мы павінны прылажыць апошнія і рэшычы у сілкі, каб абараніць беларускую інтэлігенцыю—грамадзян Літвы ад зьдзеку і гібелі у кракоўскіх турмах“.

КРОНІКА.

НЕГЛАСНЫ АРЭШТ ЧЛЕНОЎ ТАРЫБЫ.

Члены Літоўскай Держаўнай Рады (Тарыбы)—В. Ластоўскі, кс. В. Талочко і К. Фалькевіч знаходзяцца у Вільні пад негласным арэштам. Выезду з Вільні ім не даюць нікому. Асабліва палякі забараняюць ім нават клапаціцца аб выездзе у Коўну, дзе яны вельмі патрэбны у сходах Сеньборэн-Конвенту Літоўскай Тарыбы.

СЕМЫ ЧЛЕНОЎ ТАРЫБЫ.

Семь арэстованага палякамі члена Літоўскай Тарыбы у Городні пратаерей І. Корчынскага, а так сама і д-ра К. Белецкага знаходзяцца у вельмі цяжкім палажэньні. Ім памагаюць матэрыяльна городзенскія жыды. Так сама, як кормяць у Лукішскай Віленскай турме жыдоўскія арганізацыі арэстованнага там рэдактара „Роднаго Краю“—Т. Грыба.

БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА «РАДА»

Міністэрствам Беларускіх Спраў пададзены у Раду Міністроў праэкт выдавецтва у Коўні афіцыйнай беларускай газеты па назваю „Рада“, якая мае выходзіць два разы у тыдзень. Патрэбны дзеля гэтаго беларускі шрыфт (кароткае у, ц, ы, э) ужэ атрыманы з Нямеччыны друкаром Бакам.

АДСУТНАСЬЦЬ ШКОЛЬНЫХ ПАДРУЧНІКАУ.

Міністэрства Беларускіх Спраў атрымовывае з беларускай часьці Літвы запросы аб прысылцы туды школьных падручнікаў і кніг. На гэта Міністэрства мае толькі адзін адказ „нічога німа!“ Усе беларускія школьныя кнігі разышліся, рэштныя, што былі у Городні, захоплены палякамі. У Вільні ж асталася вельмі невялікая часць кніг. Усе заходы Міністэрства аб тым, каб урадовым спосабом выдаць хоць часьціну беларускіх кніг, пакуль не далі нічога.

РАСХОД МІНІСТЭРСТВА.

Міністэрства Беларускіх Спраў расходавала на свае установы усяго ў чэрвеню—20,000 аўксіноў, у ліпеню—27,100 аўксіноў; на жнівень асыгнована было Міністэрству 28,100 аўксіноў.

КАМІСЫЯ У ГОРОДНО.

У камісію, якая мае выехаць нарэшці у Городно дзеля выясьнення прычын і адпаведнасьці палякоў у справе разару-

жэньня 1-шаго Беларускага поўка, ад Міністэрства Беларускіх Спраў прызначаны Райца К. Рэмішэўскі. У гэту камісію, як ведама, маюць ўвайсьці па аднаму пранцузу, ангельцу і амэрыканцу.

ПРЫЕЗД АФІЦ. Л. КАЛУГІНА З ПЛЕНУ.

Былы камэндант Городна беларус афіцэр літоўскай арміі, які месяц тому назан быў арэштваны у Городні і вывезены у Берэсцейскі ваенны лагер (дзе садержаўся разам з большэвікамі і рожнымі цёмнымі людзьмі)—Л. Калугін шчасліва выварабіўся з лагера і ўцёкшы прыехаў ужо ў Коўну. Трэба значыць, што д. Калугін да апошняга дня насіў поўную ваенную форму, чым наражаў на сябе польскіх жандармоў.

РЕГІСТРАЦЫЯ БЕЛАРУСОЎ—ВАЕННЫХ.

Дзеля выясьнення ліку беларусоў у літоўскім войску, апроч чыста беларускіх часьцей, Міністэрства Беларускіх Спраў робіць рэгістрацыю ўсіх беларусоў—ваенных.

УХОД К. ЕЗАВІТАВА.

Начальнік Канцэлярыі Міністэрства Беларускіх Спраў К. Езавітаў пакінуў гэту пасаду з асабістых прычын. 29 верасьня К. Езавітаў выехаў з Коўны, адвоззімы таварышамі па працы.

БЕЛАРУСЫ НА ФРОНЦІ.

Дзеля болей усестаронняга асьветленьня учасьця беларусоў у абароні нашай бацькаўшчыны, Міністэрства Беларускіх Спраў апублікавала такія весткі з фронту:

1-шы Беларускі швадрон пад камандай афіцэра М. Глінскага з 23 па 24 жніўня быў атакованы вялікім адрадам польскіх легіанероў на беразе Нёмана у м. Лейпуны. Швадрон пад націскам палякоў павінен быў адыйсьці, згубіўшы забітымі, раненымі і палоннымі: аднаго малодшага офіцэра (Фэлькерзама), 12 солдатоў, 13 коні. Праз колькі дзен часьць палонных уцякло. Уцёкшыя паведамляюць, што рэштныя палонныя атпраўлены палякамі у Горозенскі лагер.

1-шая Белоруская рота пад камандай офіцэра Міхайлоўскага з 24 да 31 жніўня прынімала учасьцьце у безперэрыўных баёх на паўночным фронці, маючы страты. Да таго 28 ліпеня у вёскі Цэгельня леглі смерцьцю адважных афіцэр Юры Пліско, малодшыя пад-афіцэры М. Вайцехоўскі і К. Раманоў; тады-ж атрымалі раны: малодшыя пад-афіцэры Н. Дуброўскі, А. Мазоль, стрэлкі І. Сухадольскі, А. Васільеў, Я. Рымкевіч (памер). У штыкавой барацьбе згінуло бэз вэстак 7 чалавек. У боі той жа роты 8 ліпеня забіты стрэлок К. Патаковіч у двара Аннэнгоф і 11 ліпеня у Нэй-Грынвальд—І. Леановіч.

Аб лёсі людзей 1-шага Беларускага поўка у Городні-правідовых вестак німа. Ведама толькі што усе афіцэры і болей інтэлігентныя салдаты загнаны палякамі у турмы у Городні, Варшаві, і Кракаві.

НАШЫЯ ВАЯКІ.

За слаўныя справы на фронці прэдаўлены да нагадоў: малодшыя афіцэры: Г. Пліско, П. Ласінскі, старшы пад-афіцэр Т. Шаркоу, малодшыя пад-афіцэры: Кубіцкі, Мазоль, Вайцехоўскі, Раманоў, Рамбовіч, радавыя: Юджыя, Шолом, Ромейка, Сількінэр, Дубіцкі, Печулайтс, Рынкевіч, Васільеў, Сухадольскі, Владышэўскі, Радюш, Печура, Жук, Бернатовіч, Рондэйко Кравацкі, Пупель, Гелажун, Бэер, Ягело, Брэзінскі, Ярмак, Каханоўскі.

ПРАПУШЧЭНА.

Пад малюнкам на старонцы 7-май прапушчэна подпіс— „Тамаш Грыб“ Член Рады і. т. д.

1-шай пешай Беларускай роты

падпаручнік Юры Пліско,

малодшыя пад-афіцэры Міхал Вайцехоўскі

і Ягор Раманаў

і стрэлок Янка Рынкевіч

28 жніўня 1919 году ляглі сьмерцьцю у штыкавой барацьбе з чырвонымі маскалямі у вёскі Цэгельня, баронячы свабоду і незалежнасьць Бацькаўшчыны, аб чым з глыбокім смуткам абвешчаюць

ТАВАРЫШЫ.

1-шай пешай Беларускай роты

стрэлкі Казьмер Патаковіч і Янка Леановіч

ляглі сьмерцьцю адважных, баронячы свабоду і незалежнасьць Бацькаўшчыны: першы—8 ліпеня 1919 году каля двара Анэнгоф, другі 11 ліпеня каля двара Нэй-Грынвальд—на Паўночным Фронці, аб чым з глыбокім смутком абвешчаюць

ТАВАРЫШЫ.

Абвестка

„Навукова-Выдавецкага Таварыства
імя Ф. Скарыны“ (часово Коўна,
Вількамірская шаса, 41 б.)

Загад Таварыства вельмі просіць ўсіх нашых землякоў і прыяцелёў дастаўляць нам, калі у каго акажуцца непатрэбнымі, якія беларускія газеты з Вільні, Менска, чы Смаленска, чы іншыя выданьня на беларускай мове, чы на другіх мовах аб беларусах; а так сама сучасныя расейскія газеты, якія пішуць аб нашай справі, чы старыя і старасьвецкія кнігі.

ЗАГАД.

Пачтовая скрынка.

1. РАМАНУ СУНІЦЫ. Калі што можеце, зберажэце з нашых зьбёраў. Для Вас ёсьць па 2 экзэмпляры. Ад Арк. См. лісту не было.

2. СЫМОНУ Р.-М. Чэкаем ад Вас весткі. Да Вас паехаў Ж-ко.

3. М. Г. ХВ. Прышлеце брашуру Кудрынскага „Беларусы“ і „Крывічаніна“.

4. ХАЛІМОНУ. Не мелі лісту—з лютага.

5. РЭДАКЦЫІ „Б. ДУМКА.“ Патрэбны нам Вашыя усе №№, пачынаючы ад 28-га.

6. З. БЯДУЛІ. Патрэбна Ваша брашура „Жыды на Беларусі“ і экзэмпляроў з 5 „Варты“.

7. МЕНЧУКУ. Аб Я. Коласі і Б Шыпілі-вестак ніякіх німаем.

8. В. Л. Ні маем ні воднага Вашаго выданьня.

9. ВУЧЫЦЕЛЮ. Беларускія Вучыцельскія Курсы знаходзяцца у Вільні: Вострамская вул., 9.

Шануйце беларускую кнігу!

Прачытаўшы не кідай, а пакажы суседу! Калі чаго не зразумеў, спытай у Рэдакцыі!

„Выдавецтва імя Ф. Скарыны“

(ЧАСОВО У КОЎНІ)

выдала вось якія новыя кнігі:

ЯЗЭП ВАРОНКО.

„Беларуская Справа да Міравой Нарады у Вэрсалі.“

Гістарычна-палітычны нарыс. (на расейскай мове; на беларускай друкуецца). Кошт 2 руб.

К. ЕЗАВІТАЎ. **Беларусы і палякі.**

Дакументы і факты з гісторыі акупацыі Беларусі палякамі у 1918 і 1919 г.г. Кошт 10 мар.

М. ЗАСЕЦКІ.

Міністэрства Беларускіх Спрау

за 10 месяцаў існавання. Кароткі нарыс.
Кошт 1 аўксін.

Беларускае Выдавецкае Т-ства

„КРЫНІЦА“

у Вільні (Вострабрамская вул., 9)

выдала і прадае вось якія новыя кнігі:

Л. ГАРЕЦКАЯ. **„Родны Край.“**

Першая пасьля лемантара кніжка да чытанья.

Кошт 4 рублі.

Л. ЧАРНЯЎСКАЯ.

„Дзяціныя Гульні.“

Сабраньне гуляняў з нотамі. Кошт 1 руб.

МАКСІМ ГАРЭЦКІ.

„Невялічкі беларуска-маскоўскі слоўнік.“

Рэдакцыя Янкі Станкевіча. Кошт 7 марак.

Новая кніжка выданья

Міністэрства Беларускіх Спрау

выходзіць у сьвет у кастрычніку

ЯЗЭП ВАРОНКО.

„ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.“

(„Городзеншчына і Віленшчына.)

Палітычна-статыстычны нарыс з дабаўленьнем дакументаў. Кошт 1 рубель.

„Менскае Асьветнае Выдавецтва“

выдала новую кнігу:

Л. ЧАРНЯЎШЧЫНКА.

„Родны Край“.

Другая пасля лемантара кніга

да чытанья.

Рэдакцыя Школьнае Камісыі

„Беларускага Навуковага Таварыства“.

Кошт 3 руб. 50 кап.

ШЫКУЮЦА ДА ДРУКУ НОВЫЯ КНІГІ:

1. „Беларусь ад Керэнскага да Пілсудскага“.
2. Беларусь у мінуўшчыне і сучаснасьці.
3. Літоўскае Гаспадарства і беларусы.

Купляйце боны

ПЕРШАЙ
ЎНУТРЭНАЙ

4½%

ДЗЕРЖАЎНАЙ
ПАЖЫЧКІ.